

УДК 347.67(477)

Надієнко О.І.<sup>1</sup>, Байрамова Д.А.<sup>2</sup>

<sup>1</sup> канд. юрид. наук, доц. НУ «Запорізька політехніка»

<sup>2</sup> студ. гр. Ю-128 НУ «Запорізька політехніка»

## ОСОБЛИВОСТІ ЗАПОВІДАЛЬНОГО ВІДКАЗУ

Відповідно до ст. 1240 ЦК України заповідач має право передавати у спадок не лише матеріальні блага, а і певні права та обов'язки, якими сам був наділений за життя. Заповідач може зобов'язати спадкоємця до вчинення певних дій немайнового характеру, таких як розпорядження особистими паперами, визначення місця і форми ритуалу поховання тощо.

Говорячи про таке явище як заповідальний відказ (або як його ще іменують – «легат») розуміємо саме конкретне право або обов'язок, які заповідач передає у спадок спадкоємцю. Відповідно до ст. 1237 ЦК України заповідальний відказ – це право заповідача на надання визначеним безпосередньо ним особам певних прав у зв'язку з відкриттям спадщини, щодо якої складено заповіт. Коло осіб, які можуть бути відказоодержувачами, законом не обмежується, і ці особи можуть як входити, так і не входити до числа спадкоємців. Заповідальний відказ має місце лише у спадкуванні за заповітом. Головне в будь-якому заповіті – призначення спадкоємців. Заповідач може призначити одну особу своїм спадкоємцем, заповівши їй усе майно, а може призначити й кілька спадкоємців, розподіливши майно між ними. Також спадкодавець має право доручити одному чи кільком спадкоємцям виконати за рахунок спадкового майна певні дії на користь третьої особи, названої в заповіті.

За своїм характером заповідальний відказ є одностороннім фидуціарним правочином. Його довірчий характер підкреслює та обставина, що за змістом відказ може бути невизначеним і цілком залежати від добросовісності спадкоємця. Зробивши заповідальний відказ на користь особи, заповідач, по-

перше, реалізує надане йому законом право, по-друге, заповідальний відказ є складовою останньої волі заповідача.

Предметом заповідального відказу (легату) може бути передача відказоодержувачу (легаторію) у власність або відповідно з іншим речовим правом майнового права або речі, що входить чи не входить у склад спадку. Це може бути покладення обов'язку погасити борг, купити річ та передати її відказоодержувачу. Також це може бути покладення на спадкоємця, до якого переходить жилий будинок, квартира або інше майно, зобов'язання щодо надання відказоодержувачу права користування ними.

Наявність зв'язку між заповітним відказом і спадкуванням не означає, всупереч твердженням окремих юристів, що легат є особливим видом спадкового правонаступництва. Він надає певній особі майнову вигоду за рахунок спадкового майна, але не надає їй статусу спадкоємця.

У сучасному цивільному законодавстві України за допомогою конструкції легата спадкодавцю надається можливість покласти на спадкоємця за заповітом виконання будь-якого майнового зобов'язання на користь відказоодержувача, зазначеного спадкодавцем. Сам по собі заповідальний відказ стосується права третьої особи вимагати у спадкоємця задоволення зробленого на її користь заповідального відказу та покладає обов'язок на спадкоємця, який прийняв спадщину, виконати цю вимогу і одночасно здійснити волю заповідача. Вочевидь, заповідальний відказ є окремою складовою заповіту та є одним із розпоряджень заповідача на випадок його смерті. Оскільки заповідальним відказом покладається конкретно визначений обов'язок на спадкоємця, який прийняв спадщину, то в частині виконання цього обов'язку спадкоємець, який прийняв спадщину, не має права змінювати волю заповідача своїм рішенням спадкувати не за заповітом, а за законом. Суттєве значення в цьому випадку має заповідальний відказ саме щодо надання права проживання в успадкованому житлі особі, яка не є спадкоємцем, але для заповідача було важливо забезпечити її житлом хоча б на праві користування. Це право користування зберігає чинність і у разі наступної зміни їх власників. Право користування є таким, що не відчужується, не передається та не переходить до спадкоємців відказоодержувача. Право користування житловим будинком, квартирою або іншою будівлею, надане відказоодержувачеві, не є підставою для проживання у них членів його сім'ї, якщо у заповіті не зазначено інше.

Спадкоємець, на якого відповідачем покладено заповідальний відказ, зобов'язаний виконати його лише у межах реальної вартості майна, що перейшло до нього з відрахуванням частки боргів спадкодавця, що на нього припадають. Відказоодержувач має право вимоги до спадкоємця з часу відкриття спадщини.

Заповідальний відказ втрачає чинність у разі смерті відказоодержувача, що сталася до відкриття спадщини.

Виходячи зі змісту норм ст. 1238 ЦК України, в яких безпосередньо йдеться про предмет заповідального відказу, можна зробити висновок, що заповідач має право покласти обов'язок на конкретного спадкоємця, до якого переходить житловий будинок, квартира або інше майно, надати право користування ними іншій особі. І одночасно з цим зазначає, що таке визначене у заповіті право користування зберігає чинність у разі наступної зміни їх власника.